

Kort fortalt

sdu.dk/cisc

Kulturel kapital og frivilligt arbejde



Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund,
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

SDU 

Kolofon

Titel: Kulturel kapital og frivilligt arbejde
– Sammenhænge mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde

Udarbejdet af Bjarne Ibsen

Center for forskning i Idræt Sundhed og Civilsamfund,
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

www.sdu.dk/cisc

Notat bygger på data fra Kulturvaneundersøgelsen,
som Danmark Statistik har stillet til rådighed

Udgivet 2024

ISBN: 978-87-85268-09-9

Forsidefoto: Hoach Le Dinh, Unsplash

Fotos på side 12, 14/15 og 22: Bjarne Ibsen

Foto: Colourbox, Unsplash.

Design og print: Grafisk Center, SDU

Serien *Kort fortalt* udgives af Center for forskning
i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for
Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Læs mere om CISC på sdu.dk/cisc



Indhold

Sammenfatning	4
Baggrund og formål	6
Kulturel kapital og typer af kultur- og fritidsaktivitet	9
Forskelle mellem kultur- og fritidsaktiviteter	10
Finkultur, populærkultur og folkekultur	11
Klassificering af kultur- og fritidsaktiviteter	12
Antagelser for analysen	14
Deltagelse i frivilligt arbejde fra 2018 til 2023	16
Et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde	18
Positiv sammenhæng mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og frivilligt arbejde	20
Stærkest sammenhæng mellem 'folkekultur' og deltagelse i frivilligt arbejde	22
Primært områdespecifikke sammenhænge	23
Stærkest sammenhæng hvis kultur- og fritidsaktiviteten foregår i en forening	24
Hvad kan vi lære af analysen?	28
Metode	30
Litteratur	32
CISC - Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund	34

Sammenfatning

Formålet med denne Kort Fortalt er at analysere, om deltagelse i frivilligt arbejde er forbundet med deltagelse i forskellige andre former for kultur- og fritidsaktivitet.

Analysen har benyttet data fra Kulturvaneundersøgelsen, som Danmarks Statistik gennemfører for Kulturministeriet. Blandt spørgsmålene i undersøgelsen er spørgsmål om deltagelse i frivilligt arbejde på forskellige samfundsområder. Data omfatter svar fra 57.028 borgere, der i perioden fra tredje kvartal 2018 til første kvartal 2023 har besvaret spørgeskemaet.

Inspireret af begrebet 'kulturel kapital', der i denne sammenhæng forstås som 'kulturel smag, interesse og praksis', skelnes der mellem tre former for kultur- og fritidsaktivitet, hvis betydning for deltagelse i frivilligt arbejde undersøges: 'Finkultur', 'populærkultur' og 'folkekultur'. 'Finkultur' bruges overvejende som udtryk for produktion og formidling af kunstværker, f.eks. billedkunst, teater, klassisk musik og kulturarv, hvor deltagerne først og fremmest er 'tilskuere' til professionelle præstationer. 'Populærkultur' er en betegnelse for kulturelle genrer, der er vidt udbredte, f.eks. pop- og rockmusik, trivallitteratur og magasiner, tv- og computerspil og store sportsbegivenheder, hvor deltagerne primært er 'tilskuere' til professionelle præstationer. 'Folkekultur' er en fælles betegnelse for kultur- og fritidsaktiviteter, der dyrkes af borgerne selv og typisk udøves lokalt og ofte kollektivt, hvor deltagerne er 'udøvere'.

Analysen viser, at der er en positiv sammenhæng mellem deltagelse i de fleste former for kultur- og fritidsaktivitet og deltagelse i frivilligt arbejde - både generelt og på specifikke områder af samfundet, hvor der udføres et frivilligt arbejde. Det kan fortolkes på den måde, at et aktivt kultur- og fritidsliv opbygger en kulturel kapital i form af holdninger, dispositioner, kompetencer og vaner, som er befordrende for et frivilligt engagement.

Analysen viser imidlertid, at denne sammenhængs styrke afhænger af, hvilken form for kultur- og fritidsaktivitet den enkelte borger praktiserer. Der er således en stærkere sammenhæng mellem deltagelse i 'folkekultur' og deltagelse i frivilligt arbejde end mellem deltagelse i 'finkultur' og 'populærkultur' og deltagelse i frivilligt arbejde. Overværelse af 'sportsbegivenheder live' afviger fra dette mønster, da der er en stærk sammenhæng mellem deltagelse i den form for populærkultur og deltagelse i frivilligt arbejde.



Analysen bekræfter ligeledes, at frivilligt arbejde inden for en bestemt type kultur- og fritidsaktivitet i højere grad praktiseres af borgere, der er aktive i eller udøver af den pågældende form for kultur- og fritidsaktivitet, end af borgere, der ikke er det. Fx er idræts- og motionsaktive borgere forholdsvis meget mere engagerede i frivilligt arbejde i idræt end borgere, der ikke er idræts- og motionsaktive.

Endelig bekræfter analysen, at borgere, der er aktive i en kultur- og fritidsaktivitet i en forening, i højere grad arbejder frivilligt inden for samme kultur- og fritidsområde end borgere, der udøver samme aktivitet i en anden organisatorisk sammenhæng.

Analysen viser, at et engagement i frivilligt arbejde i høj grad er bestemt af de kontekster, man som borger er aktiv i og en del af. Hvis man tillægger frivilligt arbejde en værdi og ønsker at fremme det, må man vedligeholde og skabe kontekster, hvor det for den enkelte giver mening og opleves som nødvendigt at bidrage til fællesskabet.

Baggrund og formål

Frivilligt arbejde kan betragtes som en fritidsaktivitet (Henderson, 1984; Stebbins, 1996; Parker, 1997). For det første udføres det frivillige arbejde overvejende i fritiden. For det andet foregår mere end halvdelen af det frivillige arbejde inden for idræts-, fritids- og kulturaktiviteter, som foreninger i vid udstrækning står for (Fridberg, 2023). For det tredje er det meget sandsynligt, at involveringen i specifikke former for frivilligt arbejde udspringer af en interesse for, og egen udøvelse af, bestemte idræts-, fritids- og kulturaktiviteter (Harflett, 2015). En analyse af sammenhængen mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde kan derfor bidrage til en større forståelse af, hvad der får folk til at engagere sig i forskellige former for frivilligt arbejde.

Formålet med denne Kort Fortalt er således at analysere, hvilken betydning deltagelse i forskellige former for kultur- og fritidsaktivitet har for deltagelse i frivilligt arbejde.

Analysen bygger på data fra Kulturvaneundersøgelsen, der er en spørgeskemaundersøgelse af voksnes kultur- og fritidsvaner. Undersøgelsen blev gennemført første gang i 1964 og gentaget med års mellemrum frem til 2018, hvorefter undersøgelsen er gennemført hvert år ved en kontinuerlig indsamling af besvarelser fra et meget større antal borgere end før 2018. Undersøgelsen gennemføres af Danmarks Statistik for Kulturministeriet. Analysen i dette notat benytter data indsamlet i hvert kvartal fra midten af 2018 til og med første kvartal i 2023, hvor alle år betragtes som indsamlingsperiode. Da der i hvert kvartal er indhentet svar fra omkring 3.000 borgere, er det samlede antal besvarelser, der indgår i analysen, 57.028. Metoden for spørgeskemaundersøgelsen og analysen er uddybet sidst i denne Kort Fortalt.





Kulturel kapital og typer af kultur- og fritidsaktivitet

Interesse for og deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter udgør en form for kulturel kapital, som antages at have betydning for deltagelsen i frivilligt arbejde. Wilson og Music, to af de mest fremtrædende forskere i frivilligt arbejde, hævder, at et frivilligt engagement hænger sammen med den enkeltes humane, sociale og kulturelle kapital (Wilson og Musick, 1997). Mens undersøgelser har påvist en sammenhæng mellem social kapital - i form af sociale netværk - og frivilligt engagement og tilsvarende en sammenhæng mellem human kapital - i form af især uddannelsesniveau - og frivilligt arbejde (se bl.a. Qvist et al., 2019; Fridberg 2023; Boje, 2023), så ved vi ikke ret meget om sammenhængen mellem kulturel kapital og deltagelse i frivilligt arbejde.

Kulturel kapital forbindes især med den franske sociolog Bourdieu, som forklarer habitus og adfærd ud fra individets økonomiske, sociale og kulturelle kapital (Bourdieu, 1986). Kulturel kapital er et bredt begreb, der bl.a. dækker over viden om kulturen, fx kendskab til litteratur og kunst; evne til at forstå kulturen og dens 'koder'; samt holdninger og værdier, bl.a. holdninger til at hjælpe andre. Inden for denne brede forståelse af begrebet kan 'kulturel smag, interesse og praksis' forstås som en del af den kulturelle kapital (Eimhjellen, 2023), der i denne Kort Fortalt operationaliseres som deltagelse i forskellige former for kultur- og fritidsaktivitet.

Den forventede sammenhæng mellem kulturel kapital og frivilligt arbejde forklares med, at kulturel kapital er en ressource i form af holdninger, viden og kompetencer på forskellige områder, der tillægges værdi og status i samfundet. Bestemte 'sammensætninger' af den kulturelle kapital øger individets adgang til bl.a. foreninger og frivillige organisationer, der kan forstærke pågældendes kompetencer, omdømme og prestige (Eimhjellen, 2023). Den forventede sammenhæng mellem kulturel kapital og frivilligt arbejde kan imidlertid også forklares med, at et frivilligt engagement i mange tilfælde forudsætter en viden om og erfaring med de værdier, logikker og strukturer, der er gældende på det specifikke samfundsområde, hvor der udføres et frivilligt arbejde (Bourdieu, 1990; Eimhjellen, 2023: 656). Folk udfører en bestemt handling eller praksis på grund af dens 'iboende logik' i den specifikke kontekst, hvor aktiviteten finder sted. Dvs. at en specifik kulturel kapital vil være en forudsætning for at varetage frivillige opgaver i mange sammenhænge. I lyset heraf må man også skelne mellem forskellige former for fritids- og kulturaktivitet med hver deres iboende logikker, som kan antages at have betydning for engagementet i det frivillige arbejde.

Forskelle mellem kultur- og fritidsaktiviteter

Kultur- og fritidsaktiviteter omfatter et væld af meget forskellige aktiviteter og praksisser, som bl.a. adskiller sig fra hinanden på tre dimensioner, der antages at have betydning for deltagelsen i frivilligt arbejde.

For det første er der forskel på, om udøvelsen af en kultur- og fritidsaktivitet har karakter af 'casual leisure' eller 'serious leisure', som den amerikanske fritidsforsker Stebbins (2001) skelner imellem. 'Casual leisure' beskrives som "immediately intrinsic rewarding, relatively short-lived pleasurable activity requiring little or no special training to enjoy it" (Stebbins, 2001: 53). Det kan blandt andet være at se fjernsyn, at gå en tur, at overvære en koncert, at gå i biografen og at læse som adspredelse. 'Serious leisure' er kendetegnet ved "the systematic pursuit of an amateur, hobbyist, or career volunteer activity that captivates its participants with the complexity and many challenges" (Stebbins, 2001: 54). Her har man et mål, stræber efter at blive dygtig, og aktiviteten kræver særlige kompetencer. Det kan blandt andet være udøvelse af en hobby, for eksempel som amatørornitolog eller amatørhistoriker, at synge i kor, at dyrke en sport, at dyrke sin have eller at fordybe sig i litteratur eller kunst. For den senere statistiske analyse antages det, at der er en stærkere sammenhæng mellem 'serious leisure' og deltagelse i frivilligt arbejde end mellem 'casual leisure' og et frivilligt engagement.

For det andet adskiller kultur- og fritidsaktiviteter sig fra hinanden på den måde, de er organiseret. Mange kultur- og fritidsaktiviteter planlægges og udbydes af professionelle organisationer, enten kommercielle eller offentlige, hvor lønnede medarbejdere, der ofte har en uddannelse inden for området, udvikler, planlægger og gennemfører den konkrete kultur- og fritidsaktivitet. Det gælder f.eks. teaterforestillinger, musik på festivaler, kunststillinger samt professionelle sportskonkurrencer og træning i fitnesscentre. Andre kultur- og fritidsaktiviteter organiseres overvejende af frivillige foreninger og organisationer, hvor aktiviteterne hovedsageligt planlægges og ledes af frivillige (f.eks. idræt i en idrætsforening og korsang i et sangkor). Endelig praktiserer mange deres kultur- og fritidsaktivitet på egen hånd – alene eller i en mindre gruppe uden en egentlig organisering (f.eks. selvstudier af lokalhistorie, løbeture, læsning af litteratur og havearbejde). Her antages det, at deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter, der i vid udstrækning er organiseret i foreninger og frivillige organisationer, i højere grad fører til et frivilligt engagement, end kultur- og fritidsaktiviteter, der primært organiseres professionelt eller dyrkes på egen hånd.

For det tredje adskiller kultur- og fritidsaktiviteter sig fra hinanden på den samfundsmæssige status, aktiviteterne har. Det kommer til udtryk i både den politiske prioritering af den offentlige støtte til forskellige former for kultur- og fritidsaktivitet og i den socioøkonomiske differentiering i befolkningens kultur- og fritidsvaner. Dvs. at aktiviteter, som politisk tillægges stor værdi og især dyrkes af begunstigede sociale lag, har høj social

status, mens aktiviteter, der politisk ikke tillægges så stor betydning og især dyrkes af de mindre begunstigede sociale lag eller af alle samfundslag, har lav social status. Det antages, at der er en stærkere sammenhæng mellem at dyrke kultur- og fritidsaktiviteter med høj status og et frivilligt engagement, end mellem at praktisere kultur- og fritidsaktiviteter med lav status og deltagelse i frivilligt arbejde.

Finkultur, populærkultur og folkekultur

Såvel i den offentlige og politiske debat som i forskningen skelnes der ofte mellem 'finkultur', 'populærkultur' og 'folkekultur' (Johansson, 2009), som adskiller sig fra hinanden på de ovenfor beskrevne dimensioner.

'Finkultur' bruges overvejende som udtryk for produktion og formidling af kunstværker, f.eks. billedkunst, teater, klassisk musik og kulturarv, som der er uddannelser og formidlingsinstitutioner for (Bache, 2021). Det kendetegner 'finkultur', at deltagerne først og fremmest er 'tilskuere' til professionelle præstationer, der overvejende har karakter af 'casual leisure'. Deltagelse i mange finkulturaktiviteter kræver dog ofte forudgående viden, som det tager tid at tilegne sig, hvilket kendetegner 'serious leisure'. Det er overvejende professionelle organisationer og institutioner - både offentlige og kommercielle - der producerer og formidler 'finkultur'. 'Finkultur' praktiseres i langt højere grad af borgere fra de højere og begunstigede sociale lag i samfundet end af borgere fra mindre begunstigede sociale lag (Bak et al., 2012: 319; Blaabæk og Jæger, 2021: 12), og denne kulturform er både historisk og aktuelt prioriteret politisk i sammenligning med 'folkekultur' og især 'populærkultur' (Bakke, 1988; Bache, 2021)

'Populærkultur' er en betegnelse for kulturelle genrer, der er vidt udbredte, f.eks. pop- og rockmusik, trivallitteratur og magasiner, tv- og computerspil og store sportsbegivenheder. Ordet bruges ofte synonymt med udtryk som 'underholdningskultur' og 'massekultur'. Det kendetegner 'populærkultur', at deltagerne primært er 'tilskuere' til professionelle præstationer, men deltagelse forudsætter i mindre grad end i 'finkultur' særlige forudsætninger og kvalifikationer, og kan derfor bedst karakteriseres som 'casual leisure'. Som i 'finkultur' er det overvejende professionelle organisationer og institutioner - primært kommercielle - der producerer og formidler 'populærkultur'. 'Populærkultur' har en lavere samfundsmæssig status end 'finkultur', selvom andelen af befolkningen, der deltager i 'populærkultur', er større. Den socioøkonomiske ulighed er mindre end i 'finkultur' (Bak et al., 2012: 321), og 'populærkultur' har mindre politisk opmærksomhed, end 'finkultur' har (Bakke, 1988; Bache, 2021).

'Folkekultur' kan både ses som en modsætning til 'finkultur' og til 'populærkultur'. Det er en fælles betegnelse for kultur- og fritidsaktiviteter, der dyrkes af borgerne selv og typisk udøves lokalt og ofte kollektivt. Selvom

aktiviteterne kræver visse færdigheder af deltagerne, og udøvelsen går ud på at dygtiggøre sig, har aktiviteterne ikke til formål at fremstille et kulturelt produkt, som det har i både 'finkultur' og 'populærkultur'. Det kendetegner således 'folkekultur', at deltagerne er 'udøvere'. Det kan for eksempel være folkedans, folkemusik, idrætsudøvelse (som i nogle sammenhænge betegnes som 'folkelig idræt') samt undervisning og foredrag i aftenskole. I en mere ideologisk og politisk forståelse af 'folkekultur' bruges begreberne 'uformel dannelse' og 'folkeoplysning' med rødder i grundtvigianismen, som store dele af friskole- og højskolebevægelsen og dele af foreningslivet har historiske rødder i. Folkeoplysning er også formålet for den offentlige støtte til foreningsorganiserede fritidstilbud for børn og unge og fritidsundervisning for voksne (Folkeoplysningsloven). 'Folkekultur' har således meget til fælles med 'serious leisure', og dyrkes i høj grad i foreninger men også på egen hånd. 'Folkekultur' opfattes – både i offentligheden og politisk – som borgernes egen kultur og som ikke-elitær; aktiviteterne har betydelig politisk opmærksomhed og modtager relativt stor offentlig økonomisk støtte; og selvom der er socioøkonomiske forskelle i udøvelse af de forskellige folkekulturelle aktiviteter, og det varierer betydeligt fra aktivitet til aktivitet, er uligheden på tværs af aktiviteterne mindre end i 'finkultur' (Bak et al., 2012: 321).

Klassificering af kultur- og fritidsaktiviteter

Det er vanskeligt entydigt at klassificere de forskellige kultur- og fritidsaktiviteter, som der i Kulturvaneundersøgelsen er spurgt om respondenternes deltagelse i, som henholdsvis 'finkultur', 'populærkultur' eller 'folkekultur'. Tabel 1 er et bud på det, som grundlag for de efterfølgende statistiske analyser.

En del aktiviteter kan både betegnes som 'finkultur' og 'populærkultur'. Kolonnen til venstre viser andelen af respondenterne i Kulturvaneundersøgelsen, der i perioden fra 2018 til 2023 svarede, at de inden for de seneste tre måneder forud for besvarelsen af spørgsmålet havde været aktiv i den pågældende aktivitet (N = 57.028).



Kuhlaukoret fra Lyngby. Eksempel på 'folkekultur'

Tabel 1. Klassificering af fritids- og kulturaktiviteter under tre idealtypiske kulturformer

	Andel der var aktive seneste tre måneder (%)	Finkultur	Populærkultur	Folkekultur
Kriterier				
'Casual leisure' eller 'serious leisure'		Begge	Casual	Serious
Aktiv som 'tilskuer' eller som 'udøver'		Tilskuer	Tilskuer	Udøver
Organiseret 'professionelt' eller 'frivilligt'		Professionel	Professionel	Frivillig
Kulturel status		Høj	Lav	Lav
Politisk opmærksomhed		Høj	Lav	Høj
Socioøkonomisk forskel i deltagelsen		Høj	Lav	Lav
Type af kultur- og fritidsaktivitet				
Har opsøgt / set billedkunst	44	X		
Har besøgt et museum	30	X		
Har overværet live scenekunst	22	X		
Har været til en koncert – uanset genre	22	X	X	
Har lyttet til musik – uanset genre	95	X	X	
Har hørt eller læst nyheder	96	X	X	
Har læst faglitteratur	64	X	X	
Har læst skønlitteratur	66	X	X	
Har brugt litteratur – uanset genre	78	X	X	
Har brugt et biblioteks digitale service	31	X	X	
Har besøgt et bibliotek fysisk	40	X	X	X
Har været i biografen	21		X	
Har set film eller serier – uanset genre	95		X	
Har spillet digitale spil	50		X	
Har overværet en sports event live	15		X	
Har dyrket sport eller motion	85			X
Has deltaget i fritidsaktiviteter	34			X

Antagelser for analysen

På baggrund af ovenstående antages det, for det første, at der er en positiv sammenhæng mellem et aktivt kultur- og fritidsliv - på tværs af forskellige former for fritids- og kulturaktiviteter - og deltagelse i frivilligt arbejde. Både generelt og på specifikke samfundsområder hvor der arbejdes frivilligt.

For det andet antages det, at der er en stærkere sammenhæng mellem deltagelse i 'folkekultur' og deltagelse i frivilligt arbejde end mellem deltagelse i 'finkultur' og deltagelse i frivilligt arbejde og mellem deltagelse i 'populærkultur' og deltagelse i frivilligt arbejde.

For det tredje antages det, at deltagelse i frivilligt arbejde på et specifikt område (fx frivilligt arbejde inden for idræt) er større blandt dem, der selv dyrker en aktivitet inden for det pågældende område (fx selv dyrker idræt og motion), end blandt dem, som ikke dyrker en aktivitet inden for det pågældende samfundsområde, men er aktiv i andre kultur- og fritidsaktiviteter.

For det fjerde antages det, at sammenhængen mellem deltagelse i en fritids- og kulturaktivitet og deltagelse i frivilligt arbejde er stærkere, hvis den pågældende aktivitet dyrkes i en forening, end hvis aktiviteten ikke dyrkes i en forening.



'Klods Hans' på Frilandsmuseet i Lyngby: Eksempel på 'finkultur' for børn

Deltagelse i frivilligt arbejde fra 2018 til 2023

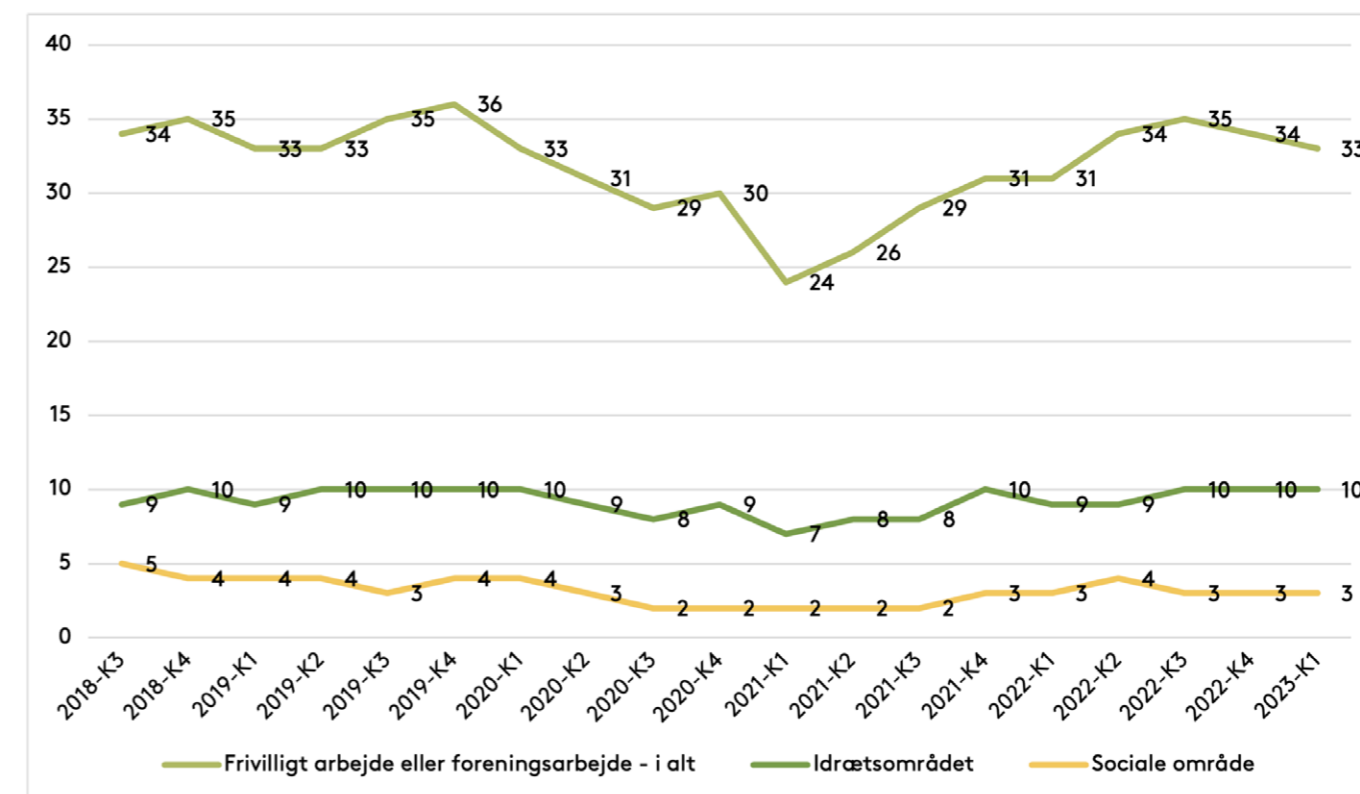
Som beskrevet i indledningen er data indsamlet over en periode på fem år fra tredje kvartal i 2018 til første kvartal 2023. På tværs af denne periode har 33 procent af den voksne befolkning udført frivilligt arbejde inden for de seneste tre måneder forud for besvarelsen af spørgeskemaet. 10 pct. har gjort det inden for 'idræt', 7 pct. inden for 'fritid og hobby', 4 pct. inden for 'kultur', 4 pct. inden for 'bolig og lokalsamfund', 3 pct. inden for 'sociale områder', 3 pct. inden for 'skole og dagtilbud' og 3 pct. inden for 'politik og religion' (tabel 2).

Bortset fra et fald i frivilligheden i 2020 og især 2021, som med stor sandsynlighed skyldes Covid-19 i denne periode, er der små forskelle på tværs af årene i både den samlede deltagelse og i den mere specifikke deltagelse i frivilligt arbejde på forskellige samfundsområder.

Tabel 2: Andel af den voksne befolkning (16 år og ældre), der inden for en periode på tre måneder forud for besvarelsen af spørgeskemaet om fritids- og kulturvaner har udført frivilligt arbejde, opdelt efter samfundsområder og opdelt efter det år, hvor spørgsmålene blev besvaret (procent).

Udført frivilligt arbejde inden for ...	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Alle årene
Idræt	9,6	10,1	9,3	8,5	9,9	10,1	9,5
Fritid og hobbies	7,1	7,4	7,3	6,3	8,2	7,9	7,3
Sociale områder	4,8	3,9	2,8	2,4	3,3	2,7	3,3
Skole og daginstitutioner	3,0	3,4	2,9	2,2	3,2	3,6	3,0
Kulturområdet	4,5	4,5	3,9	3,4	5,2	4,5	4,3
Bolig og lokalsamfund	4,2	4,7	4,4	3,5	4,4	4,2	4,3
Sundhedsområdet	2,3	2,5	2,1	1,6	2,4	1,9	2,1
Fagforening	1,1	1,3	1,2	1,1	1,3	1,3	1,2
Idébaseret (politik, miljø, religion mv.)	3,2	3,7	3,2	3,0	3,5	3,5	3,4
Andre områder	6,7	6,8	6,0	5,6	6,3	6,8	6,3
Frivilligt arbejde generelt	35,4	35,4	31,7	28,5	34,5	33,7	33,0
Antal besvarelser	6.208	12.699	13.249	10.994	10.728	3.150	57.028

Da spørgeskemaet om danskernes kultur- og fritidsvaner udsendes løbende over hele året, opgøres besvarelsen deraf for hvert kvartal. Figur 1 viser deltagelsen i frivilligt arbejde generelt samt inden for 'idræt' og inden for 'sociale område' i hvert kvartal siden midten af 2018 til begyndelsen af 2023. Figuren tegner selvfølgelig det samme overordnede billede over udviklingen, som tabel 2 viser, men viser yderligere, at der hen over hvert af årene er forholdsvis små udsving i befolkningens deltagelse i frivilligt arbejde med undtagelse af Covid-19 årene.



Figur 1: Andel af den voksne befolkning (16 år og ældre), der har udført frivilligt arbejde generelt og inden for 'idræt' og inden for 'sociale område', opdelt efter det kvartal, hvor undersøgelsens spørgsmål blev besvaret (procent).

Tallene for andelen af den voksne befolkning, der har udført et frivilligt arbejde på andre samfundsområder, findes på www.sdu.dk/cisc under forskningsprojektet Frivilligt arbejde: Kulturvaneundersøgelsen.

Et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde

Dette afsnit indeholder de statistiske analyser af, om antagelserne for sammenhængen mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde, som teorien gav inspiration til, kan bekræftes.

Tabel 3 viser for det første andelen af borgere, der inden for tre måneder forud for spørgeskemaets besvarelse har deltaget i forskellige former for fritids- og kulturaktivitet, som i samme periode har deltaget i et frivilligt arbejde generelt. For det andet viser tabellen den logistiske regressionsanalyse af sammenhængene mellem at være aktiv i den specifikke form for kultur- og fritidsaktivitet og deltagelse i frivilligt arbejde, hvor alle fritids- og kulturaktiviteter samt kontrolvariable (køn, alder og uddannelse) indgår i analysen og således tager højde for det indbyrdes sammenfald mellem de uafhængige variable. Det sidste er vigtigt, da der er betydelige forskelle mellem kvinder og mænd, yngre og ældre og mellem uddannelsesgrupper på, hvor meget de forskellige kultur- og fritidsaktiviteter dyrkes. Tidligere forskning har vist, at køn, alder og uddannelse har væsentlig betydning for, hvor meget man engagerer sig i forskellige former for frivilligt arbejde. Det kan derfor tænkes, at sammenhænge mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktivitet og deltagelse i frivilligt arbejde skyldes, at det er bestemte sociale grupper, der især dyrker de pågældende kultur- og fritidsaktiviteter. Det kan den statistiske analyse imidlertid tage højde for.

I det følgende er præsentationen af resultaterne disponeret efter de fire antagelser, som afsluttede notatets teoretiske del.



Positiv sammenhæng mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og frivilligt arbejde

Analysen bekræfter den overordnede antagelse om en sammenhæng mellem et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde - både generelt og på specifikke områder af samfundet, hvor der udføres et frivilligt arbejde. Det gælder for de fleste af de kultur- og fritidsaktivitetstyper, der indgår i analysen, at der er en statistisk signifikant positiv sammenhæng mellem deltagelse i den enkelte aktivitetstype og deltagelse i frivilligt arbejde generelt. Undtagelsen er 'har været i biografen' og 'har set film og serier', hvor sammenhængen er negativ, og 'har været til koncert - uanset genre', 'har lyttet til musik - uanset hvor', 'har læst og hørt nyheder' og 'har læst skønlitteratur', hvor der ikke er en statistisk signifikant sammenhæng.

Det gælder også for alle former for frivilligt arbejde, dvs. på forskellige samfundsområder, at der er en sammenhæng med deltagelse i flere former for kultur- og fritidsaktiviteter. Disse sammenhænge uddybes nedenfor, mens tabellerne med analyserne findes på www.sdu.dk/cisc under forskningsprojektet Frivilligt arbejde: Kulturvaneundersøgelsen.

Der er store forskelle på, hvor ofte de forskellige kultur- og fritidsaktiviteter dyrkes. Nogle dyrkes en aktivitet flere gange om ugen, mens andre gør det meget sjældnere. Analyserne viser dog, at det ikke gør den store forskel for sammenhængen mellem at udøve en aktivitet og deltagelse i frivilligt arbejde, hvor ofte en kultur- og fritidsaktivitet praktiseres.

Dette synes - samlet set - at bekræfte antagelsen om, at forskelle i kulturel kapital, som defineret i denne analyse, forklarer en væsentlig del af forskellene i deltagelse i frivilligt arbejde. Det kan fortolkes på den måde, at et aktivt kultur- og fritidsliv opbygger en kulturel kapital i form af holdninger, dispositioner, kompetencer og vaner, som er befordrende for et frivilligt engagement.

Tabel 3. Sammenhænge mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og frivilligt arbejde 1)

1) Den første kolonne viser andelen af borgere, der inden for de seneste tre måneder forud for spørgeskemaets besvarelse har deltaget / være aktiv i den pågældende kultur- og fritidsaktivitet, som i samme periode har deltaget i frivilligt arbejde generelt. Den anden kolonne viser odds ratio for sammenhængen, hvor alle variable indgår i analysen, så der tages højde for sammenhænge mellem alle variable indbyrdes.

2) Reference for OR er 'ikke aktiv seneste tre måneder' i pågældende aktivitet.

3) Bokse fremhævet med **grønt**: statistisk signifikant positiv sammenhæng. Bokse fremhævet med **rødt**: statistisk signifikant negativ sammenhæng. Bokse uden farve: Ingen statistisk signifikant sammenhæng. Stjernerne angiver den statistiske sandsynlighed for, at sammenhængen ikke er en statistisk tilfældighed: * < .05, ** < .01, *** < .001

	Deltaget i frivilligt arbejde seneste tre mdr. (%)	Odds ratio 3)
Deltaget i kultur- og fritidsaktiviteter seneste tre måneder 2)		
Har opsøgt / set billedkunst	38,7	1,088***
Har besøgt museum	41,4	1,074**
Har overværet live scenekunst	42,5	1,090***
Har været til en koncert - uanset genre	41,3	1,044
Har lyttet til musik - uanset hvor	33,0	0,969
Har hørt eller læst 'nyheder'	33,0	1,041
Har læst faglitteratur	36,8	1,157***
Har læst skønlitteratur	35,5	0,953
Har brugt litteratur - uanset genre	35,3	1,085*
Har brugt et biblioteks digitale service	40,0	1,118***
Har besøgt et bibliotek fysisk	40,1	1,216***
Har været i biografen	37,1	0,910***
Har set film eller serier - uanset genre	32,8	0,796***
Har spillet digitale spil	33,7	1,085***
Se eller lytte til sportsbegivenheder	47,2	1,780***
Har dyrket sport eller motion	34,7	1,320***
Har deltaget i fritidsaktiviteter	54,9	3,869***
Alder		
16-29 år (reference)	28,1	
30-59 år	32,8	1,385***
60 år og ældre	34,1	1,415***
Højeste uddannelse		
Grundskole eller uoplyst (reference)	28,3	
Gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse	31,6	1,065*
Kort og mellemlang videregående uddannelse og bachelor	36,0	0,996
Lang videregående uddannelse	36,2	0,972
Køn		
Mænd (reference)	34,9	
Kvinder	30,4	0,738***
Alle	32,6	

Tilskuere til gymnastikopvisning. Undersøgelsen viser en stærk sammenhæng mellem deltagelse i 'sportsevents - live' og deltagelse i frivilligt arbejde.



Stærkest sammenhæng mellem 'folkekultur' og deltagelse i frivilligt arbejde

Analysen bekræfter også antagelsen om, at styrken af sammenhængen mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde afhænger af, hvilke former for kultur- og fritidsaktivitet, der praktiseres. Analysen viser en stærkere sammenhæng mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter, der i dette notat er karakteriseret som 'folkekultur', og deltagelse i frivilligt arbejde end mellem deltagelse i aktiviteter, der er karakteriseret som 'finkultur', og deltagelse i frivilligt arbejde, og mellem deltagelse i aktiviteter, der er karakteriseret som 'populærkultur', og deltagelse i frivilligt arbejde.

'Folkekultur' foregår som regel lokalt og kollektivt, og deltagerne er typisk 'udøvere', selvom aktiviteten

ikke har til formål at præsentere eller formidle et kulturelt produkt eller en præstation. Det omfatter i denne analyse 'fysisk besøg på et bibliotek', 'deltagelse i fritidsaktiviteter' (fritidsundervisning, kulturforeninger, spejdere) og 'at dyrke sport eller motion'. Det er aktiviteter, der entydigt kan karakteriseres som 'serious leisure'. For disse aktiviteter er odds ratio (OR) for sammenhængen med frivilligt arbejde generelt mellem 1,2 og 3,9. Jo højere denne værdi er, jo stærkere er sammenhængen.

'Finkultur' er produktion og formidling af kunstværker, og deltagerne er først og fremmest 'tilskuere' til professionelle produkter, præstationer og optræden. Det omfatter i denne analyse at 'se billedkunst', 'læse litteratur', 'besøge museer' og 'overvære scenekunst'. Aktiviteter, der har karakter af både 'serious leisure' og 'casual leisure'. For disse aktiviteter er OR for sammenhængen med frivilligt arbejde generelt mellem 0,9 og 1,1.

Vi finder den svageste sammenhæng mellem deltagelse i en kultur- og fritidsaktivitet og involvering i frivilligt arbejde i 'populærkultur'. 'Populærkultur' er en betegnelse for kulturgenrer, der er vidt udbredte, hvor aktiviteten stiller relativt få krav til deltagerens viden og forudsætninger, og hvor deltagerne primært er 'tilskuere'. Det

omfatter i denne analyse 'biografbesøg', 'at se film og serier', 'overværelse af koncerter', 'spille digitale spil' og 'overværelse af sportsevent live'. Aktiviteter, der overvejende kan karakteriseres som 'casual leisure'. Med undtagelse af 'at se eller lytte til sportsbegivenheder' er OR for sammenhængen med frivilligt arbejde samlet mellem 0,9 og 1,1. Forskellene i sammenhængen med deltagelse i frivilligt arbejde mellem 'finkultur' og 'populærkultur' er således små, og 'at se eller lytte til sportsbegivenheder' afviger fra mønsteret ved en stærk sammenhæng med deltagelse i frivilligt arbejde. Denne sammenhæng er særlig stærk for overværelse af sportsbegivenheder på et stadion eller i en sportshal. Det kan hænge sammen med, at en stor del af denne aktivitet foregår lokalt, når det lokale fodboldhold spiller kamp, når børnene spiller håndboldkamp eller ved den årlige gymnastikopvisning i foråret, som hvert år tiltrækker mange tusinde, og er tæt forbundet med et lokalt foreningsliv.

Primært områdespecifikke sammenhænge

Analysen bekræfter ligeledes, at frivilligt arbejde inden for en bestemt kultur- og fritidsaktivitet i højere grad udøves af borgere, der er aktive i den relevante kultur- og fritidsaktivitet, end blandt borgere, der ikke er det. Tabellerne med disse analyser er udeladt i dette notat, men findes på www.sdu.dk/cisc under forskningsprojektet Frivilligt arbejde: Kulturvaneundersøgelsen.

Idræts- og motionsaktive borgere er forholdsvis meget mere engagerede i frivilligt arbejde i idræt (OR = 3,3) end borgere, der ikke er idræts- og motionsaktive. Tilsvarende er borgere, der er aktive i forskellige finkulturelle aktiviteter ('at se billedkunst', 'at gå til koncert', 'gå på museer' og 'at deltage i levende scenekunst') meget mere aktive i frivilligt arbejde inden for kulturen end borgere, der ikke dyrker finkulturelle aktiviteter. Endelig er sammenhængen mellem at være aktiv i forskellige fritidsaktiviteter (som primært omfatter fritidsundervisning og deltagelse i kulturelle foreninger) og at deltage i frivilligt arbejde stærkest for frivilligt arbejde inden for 'fritid og hobby' og inden for 'kultur'.

Denne meget forventede sammenhæng kan højst sandsynligt tilskrives to faktorer. For det første udspringer en stor del af det frivillige arbejde af en konkret interesse for og engagement i et område, for eksempel udøvelse af en bestemt kultur- og fritidsaktivitet. Det vil sige, at det frivillige engagement sker i forlængelse af interessen for og udøvelse af en konkret aktivitet. For det andet er det en central forudsætning for et frivilligt engagement inden for en konkret aktivitet, at den frivillige har et kendskab til og en erfaring med de værdier, færdighedskrav og 'iboende logikker', der er knyttet til den konkrete aktivitet. Det tyder på, at det er en specifik kulturel kapital og en specifik måde at være aktiv på i fritiden, der fremmer et frivilligt engagement: At man selv dyrker aktiviteten (f.eks. synger eller spiller et instrument og ikke kun lytter til musik); hvor deltagelse forudsætter en bestemt interesse (når man 'dyrker' noget og ikke bare lader sig underholde) og en indsigt (f.eks. kendskab til noder);

hvor man sigter mod at blive klogere eller dygtigere i den pågældende aktivitet (f.eks. at synge flerstemmigt); og at aktiviteten øves jævnlige sammen med andre (f.eks. i kor). Det handler mere om, hvordan man er aktiv i fritiden, end om hvilke kultur- og fritidsaktiviteter man beskæftiger dig med.

Stærkest sammenhæng hvis kultur- og fritidsaktiviteten foregår i en forening

Endelig bekræfter analysen, at borgere, der er aktive i en kultur- og fritidsaktivitet i en forening, i højere grad arbejder frivilligt inden for samme kultur- og fritidsområde end borgere, der udfører samme aktivitet i en anden organisatorisk sammenhæng (tabel 4). Der er en meget stærk sammenhæng mellem at dyrke idræt i en forening og at deltage i frivilligt arbejde inden for idrætten (OR = 5,8), mens sammenhængen mellem at dyrke motion i andre sammenhænge (et fitnesscenter eller på egen hånd) og at deltage i frivilligt arbejde i idrætten er meget svagere (OR = 1,1 – 1,4). Tilsvarende er der en langt stærkere sammenhæng mellem at være aktiv i en kulturforening og at arbejde frivilligt inden for kulturområdet (OR = 6,0), end der er mellem deltagelse i fritidsundervisning mv. og deltagelse i frivilligt arbejde på kulturområdet (OR = 1,2 – 1,9). Sandsynligheden for at deltage i frivilligt arbejde generelt og specifikt inden for fritid og hobby er også meget større for dem, der er spejdere (OR = 19,1) end for deltagere i fritidsundervisning, foredrag mm (OR = 1,5 – 2,4). Inden for den meget brede kategori 'scenekunst LIVE' er der en stærkere sammenhæng mellem deltagelse i 'skolekomedie og amatørteater', som normalt er organiseret i en forening, og deltagelse i frivilligt arbejde generelt (OR = 1,5), end der er mellem deltagelse i andre former for scenekunst og frivilligt arbejde generelt (OR = 0,9 – 1,2). Dette er heller ikke overraskende, men det tydeliggør, at selvom den konkrete interesse for en aktivitet og viden om aktivitetens 'iboende logik' har stor betydning for involveringen i det frivillige arbejde, så er den konkrete organisatoriske kontekst for udøvelse af aktiviteten – især om den foregår i en forening – afgørende for rekrutteringen til frivilligt arbejde inden for samme aktivitet. Både fordi varetagelsen af frivilligt arbejde i den forening, hvor den enkelte udfører den konkrete aktivitet, er en integreret og forventet side af aktiviteten, når det foregår i en forening, og fordi det enkelte medlem får erfaring med 'iboende logikker' i foreningslivet, som er en væsentlig forudsætning for at varetage en række opgaver i en forening.

Tabel 4: Sammenhænge mellem deltagelse i specifikke aktivitetsformer, der er organiseret på forskellige måder, inden for 'idræt og motion', 'fritidsaktiviteter', 'sportsevents' og 'scenekunst'

Logistisk regression hvor alle overordnede former for kultur- og fritidsaktivitet samt kontrolvariablerne alder, uddannelse og køn indgår i analysen, men er udeladt i tabellen. Reference for OR er 'ikke aktiv seneste tre måneder' i pågældende aktivitet. Bokse fremhævet med grønt: statistisk signifikant positiv sammenhæng. Bokse fremhævet med rødt: statistisk signifikant negativ sammenhæng. Bokse uden farve: Ingen statistisk signifikant sammenhæng. Stjerne angiver den statistiske sandsynlighed for, at sammenhængen ikke er en statistisk tilfældighed: * < .05, ** < .01, *** < .001

	Deltaget i frivilligt arbejde inden for seneste tre måneder ...			
	Generelt	Indenfor Idræt	Indenfor Kultur	Indenfor Fritid og hobby
	OR	OR	OR	OR
Har dyrket Idræt eller motion i				
Forening eller klub	1,83***	5,78***		
Fitnesscenter	0,95	1,25***		
På egen hånd uden kontingentbetaling	0,96	1,11***		
Deltaget i følgende fritidsaktiviteter				
Foredrag og debatarrangementer	2,21***	1,35***	1,83***	1,49***
Fritidsundervisning i en aftenskole	1,31***	0,99	1,20*	1,85***
I en kulturforening, fx musik eller teater	2,08***	0,89	5,98***	1,99***
Privat Undervisning, fx musik, dans eller musik	1,90***	1,45***	1,89***	2,37***
Andre former for ikke-formel uddannelse	2,48***	1,54***	1,67***	2,44***
Spejder mv.	13,84***	1,48***	1,78***	19,25***
Andre fritidsaktiviteter	3,51***	2,32***	1,62***	4,24***
Set på eller lyttet til sportsevents				
På et stadion, i en idrætshal mv.	1,82***	3,77***		
I det offentlige rum	1,12**	1,35***		
På TV	0,97	1,39***		
På internettet (men ikke sociale medier)	0,98	1,17***		
På sociale medier	1,17***	1,18**		
I radio	1,18***	1,27***		
Andet sted	1,63***	1,28***		
Overværet scenekunst				
Teater og skuespil	1,06*		1,32***	
Musical og teater koncert	1,12***		1,14*	
Opera eller operette	0,92		1,16*	
Ballet eller dans	0,97		1,28***	
Stand-up	0,93**		0,82***	
Revy eller kabaret	1,11**		1,02	
Børneteater, dukketeater mv..	1,0*		1,24*	
Ny-cirkus, gadeteater mv.	1,21***		1,52***	
Skolekomedie eller amatørteater	1,49***		1,16	
Andre former	1,17***		1,31**	

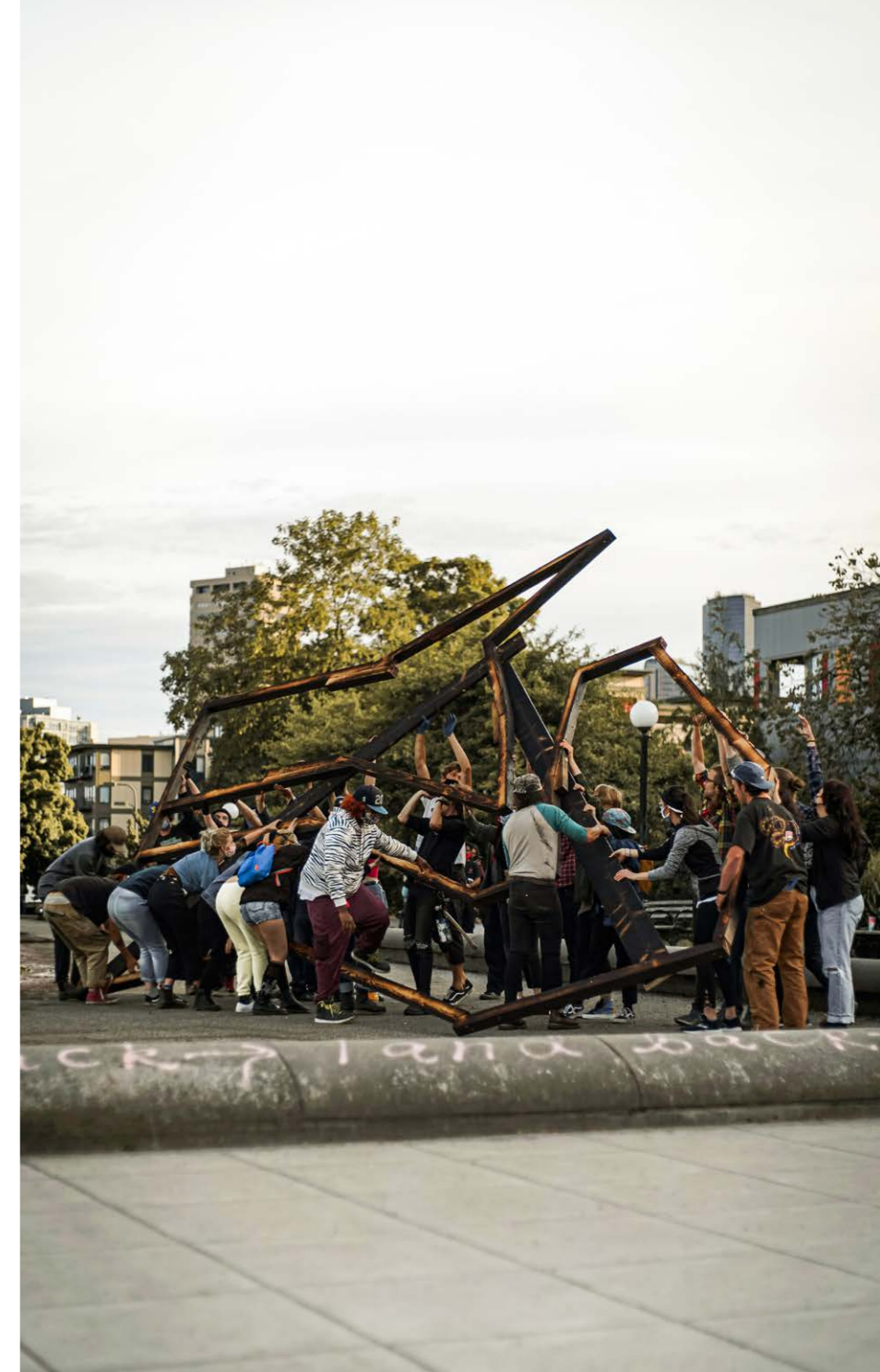
Køn, alder, uddannelse og urbaniserings betydning for det frivillige engagement

De logistiske regressionsanalyser har kontrolleret for sammenhænge mellem frivilligt arbejde og alder, uddannelsesniveau og køn, som andre undersøgelser har vist har en væsentlig betydning for deltagelse i frivilligt arbejde og engagementets karakter. Dvs. at analyserne tager højde for, at der er forskelle mellem kvinder og mænd, mellem unge og ældre og mellem kortuddannede og længerevarende uddannede på, hvor aktive de er i forskellige typer af kultur- og fritidsaktivitet. Tabel 3 viser den forventede sammenhæng mellem køn og frivilligt arbejde. Mænd er generelt lidt mere aktive i frivilligt arbejde end kvinder, men der er store forskelle i engagementet mellem de forskellige former for frivilligt arbejde. Sandsynligheden for at en mand arbejder frivilligt, er væsentligt større, end at en kvinde gør det, inden for 'idræt', 'fritid og hobby', 'bolig og lokalsamfund', 'arbejdssammenhænge' samt 'politik og religion', mens der er flere kvinder end mænd, der engagerer sig i frivilligt arbejde inden for 'social hjælp', 'skole og dagtilbud', 'kultur' og 'sundhed'. Aldersmæssigt er midaldrende og ældre mere tilbøjelige end unge til at engagere sig i frivilligt arbejde. Det gælder dog ikke inden for 'fritid og hobby' og 'politik og religion', hvor der ikke er væsentlige forskelle mellem de tre aldersgruppers deltagelse i frivilligt arbejde. Midaldrende er de mest aktive i frivilligt arbejde inden for 'idræt', 'skole og dagtilbud' og 'arbejdssammenhænge', mens ældre er de mest aktive inden for 'social hjælp', 'kultur', 'bolig og lokalsamfund' og 'sundhed'.

Med hensyn til uddannelse viser analysen overraskende svage sammenhænge mellem uddannelsesniveau og deltagelse i frivilligt arbejde, hvilket adskiller analysen fra andre danske analyser (Fridberg, 2023). Det eneste område, hvor deltagelse i frivilligt arbejde tydeligt stiger med uddannelsesniveauet, er inden for 'politik og religion'. Tabel 3 viser ganske vist, at andelen af borgere med en videregående uddannelse, der deltager i frivilligt arbejde, er væsentligt højere end blandt borgere med en erhvervsuddannelse, gymnasial uddannelse eller en kortere eller slet ingen erhvervsuddannelse. Men når den logistiske regressionsanalyse tager højde for uddannelsesvariablen sammenhæng med andre variable og deres sammenhæng med deltagelse i frivilligt arbejde, så forsvinder denne sammenhæng mellem uddannelse og deltagelse i frivilligt arbejde. Det skyldes sandsynligvis, at den ulige deltagelse mellem uddannelsesgrupper på deltagelse i frivilligt arbejde skyldes den sociale ulighed i deltagelsen i de forskellige kultur- og fritidsaktiviteter, som så at sige har større betydning for deltagelsen i frivilligt arbejde end uddannelsesbaggrunden har.

En anden analyse af det frivillige arbejde, hvor de samme data er benyttet, har påvist en stærk sammenhæng mellem urbaniseringsgrad og deltagelse i frivilligt arbejde. Jo mindre befolkningstæthed i den kommune, hvor borgeren bor (indbyggere i forhold til km²), jo større er sandsynligheden for, at den enkelte borger deltager i frivilligt arbejde. Se denne analyse i notatet 'Kommunale forskelle i frivilligt arbejdes udbredelse', som fin-

des på www.sdu.dk/cisc: https://www.sdu.dk/da/forskning/cisc/forskningsomraader/forskningsprojekter/projekter/2024_frivilligt-arbejde-kulturvaneundersogelse. Det kunne tænkes at påvirke de undersøgte statistiske sammenhænge mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde, hvis urbaniseringsgraden inddrages i den statistiske analyse. En særskilt analyse deraf viser imidlertid, at det kun fører til små og uvæsentlige ændringer i de fundne sammenhænge. Derfor er urbaniseringsvariablen udeladt af tabel 3.



Hvad kan vi lære af analysen?

Hvad kan denne analyse lære os om frivilligt arbejde?

For det første giver begrebet kulturel kapital, som dette er defineret her, en relevant forklaring på, hvem der involverer sig i frivilligt arbejde, i hvilke sammenhænge man gør det, og hvorfor man gør det. At være aktiv i kultur- og fritidsaktiviteter giver holdninger, viden, færdigheder og status, en form for 'kapital', som både er efterspurgt og kan bruges i frivilligt arbejde.

For det andet er det imidlertid i højere grad specifik kulturel kapital i form af en særlig interesse for, erfaring med og kendskab til en bestemt aktivitets 'iboende logikker' end den generelle kulturelle kapital, der forklarer engagementet i frivilligt arbejde. For eksempel forudsætter mange af de frivillige opgaver i en idrætsforening, at den frivillige har erfaring med de traditioner og praksislogikker, der dominerer i idrætten - både i idræt generelt og i den specifikke idrætsaktivitet (fx fodbold og kampsport). Det er en 'kapital', som i begrænset grad kan bruges i andre sammenhænge.

For det tredje er det i højere grad måden, man beskæftiger sig med en kultur- og fritidsaktivitet - ved at være 'udøver' af aktiviteten (som 'serious leisure') fremfor at være 'tilskuer' (som 'casual leisure') - som fører til et frivilligt engagement.

For det fjerde afhænger det frivillige arbejde i høj grad af den konkrete organisatoriske kontekst, som kultur- og fritidsaktiviteten foregår i. Som forventet viser analysen, at hvis en aktivitet i vid udstrækning dyrkes i en forening, så er sandsynligheden for, at udøverne af aktiviteten bliver engageret i et frivilligt arbejde inden for dette område, meget større, end hvis aktiviteten finder sted under andre organiseringsformer.

Endelig viser analysen, at selvom køn og alder - og i mindre grad uddannelse - har betydning for deltagelsen i frivilligt arbejde, og især hvad man engagerer sig i frivilligt, så er det også - og måske i højere grad - den konkrete kontekst, der har betydning for, om man bliver engageret i et frivilligt arbejde. Man bliver frivillig under bestemte omstændigheder og i konkrete sammenhænge, hvor det opleves som meningsfuldt og nødvendigt. Hvis man er optaget af korsang, og dyrker det i en forening, er chancerne for at man engagerer sig frivilligt meget større, end hvis man kun lytter til eller overværer korværker af professionelle kor. Og hvis man dyrker motion i en forening, er chancerne for på et tidspunkt at få frivillige opgaver i idræt, meget større, end hvis man kun dyrker motion i et fitnesscenter eller på egen hånd.

Mange tillægger frivilligt arbejde en værdi og ønsker at fremme det. Både for realiseringen af en række kollektive opgaver i lokalsamfundet og i bredere forstand som en central side af demokratiet, hvor man tager ansvar for de fællesskaber, man indgår i. Men så må man vedligeholde og skabe sådanne kontekster, hvor det for den enkelte giver mening og opleves som nødvendigt at bidrage til fællesskabet.



Metode

Til analyserne i denne Kort Fortalt er data fra Kulturvaneundersøgelsen benyttet. Data er stillet til rådighed af Danmarks Statistik, som gennemfører dataindsamlingen for Kulturministeriet. Undersøgelsen af voksnes kultur- og fritidsvaner blev gennemført første gang i 1964 og derefter gentaget i 1975, 1987, 1993, 1998, 2004 og 2012, og siden 2018 er undersøgelsen gennemført kontinuerligt hvert år hen over året. Undersøgelsen omfatter voksne med bopæl i Danmark, der er 16 år eller ældre. Data fra medio 2018 til første kvartal 2023 (knap 5 år i alt) er brugt i analyserne.

Kulturvaneundersøgelsen er en stikprøvebaseret spørgeskemaundersøgelse. Svarene er indhentet enten digitalt eller telefonisk. Fordelt over året siden 2018 har ca. 24.000 borgere hvert år modtaget en invitation til at besvare spørgeskemaet. Ca. halvdelen af de udvalgte til undersøgelsen har besvaret spørgsmålene, hvilket er ca. 1.000 besvarelser hver måned. Data i analyserne til dette notat omfatter svar fra 57.028 borgere.

Fritids- og kulturaktiviteterne, der er spurgt om deltagelse i eller forbrug af, omfatter musik, scenekunst, billedkunst, film og serier, nyheder i aviser, TV mv., museer og andre udstillinger, kulturarv, litteratur, bibliotek, digitale spil, sport og motion, sportsbegivenheder, fritidsaktiviteter (primært fritidsundervisning) samt frivilligt arbejde. I takt med ændringer i befolkningens fritidsvaner er antallet af kultur- og fritidsaktiviteter, der spørges til, vokset. Undersøgelsen koncentrerer sig om de kultur- og fritidsaktiviteter, som Kulturministeriet primært interesserer sig for. Det er således ikke en undersøgelse af kultur- og fritidsvaner i bredeste forstand. Med udgangspunkt i de nævnte kultur- og fritidsområder har respondenterne forholdt sig til følgende spørgsmål: Hvor ofte deltager du i aktiviteten; hvor deltager du (f.eks. hjemme eller ude); hvad har du set eller hørt (genre / type aktivitet); og hvordan deltager du (brug af en kulturinstitution, brug af medier mv.).

Vedrørende deltagelsen i frivilligt arbejde spørges der i undersøgelsen om deltagelse i 'frivilligt arbejde eller foreningsarbejde inden for de seneste tre måneder' inden for hver af følgende samfundsområder: 'Idræt', 'fritid og hobby', 'sociale område', 'skole og daginstitution', 'kultur', 'bolig og lokalsamfund', 'sundhed', 'fagforening mv.', 'politik, miljø eller religion' og 'andre områder'.

Til analysen af sammenhængen mellem kultur- og fritidsvaner og deltagelse i frivilligt arbejde er benyttet logistisk regressionsanalyse, hvor analysen tager højde for sammenfaldet mellem deltagelse i de forskellige former for kultur- og fritidsaktivitet (fx mellem at være tilskuer til live

scenekunst og at dyrke idræt og motion og disse aktiviteter sammenhæng med et frivilligt engagement), og ligeledes tager højde for personlige karakteristika (køn, alder og uddannelse) betydning for involveringen i frivilligt arbejde.

Yderligere information om Kulturvaneundersøgelsen og resultater derfra findes på Danmarks Statistiks hjemmeside: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/kultur-og-fritid/digital-adfaerd-og-kulturvaner/kultur-og-fritidsvaner>



Litteratur

Bache, P. (2021). *Finkultur og mangfoldighed. 60 års dansk kulturpolitik*. Gads forlag.

Bak, L., Madsen, A.S., Henriksen, B. og Troldborg, S. (2012). *Danskernes kulturvaner 2012*. Epinion og Pluss Leadership.

Bakke, M. (1988). *Kampen om kulturen. Dansk kulturpolitik 1945 – 1985*. Aarhus Universitetsforlag.

Blaabæk, E.H. og Jæger, M.M. (2021). *Ulighed og kulturforbrug – et år med Covid-19*. Kulturministeriet. www.kultur.dk.

Boje, T.P. (2023). Hvilken betydning har sociale netværk og tillid for frivillighed? I Boje, T., Espersen, H.H., Fridberg, T., Henriksen, L.S. og Ibsen, B. *Gør frivilligt arbejde samfundet bedre? Nyt fra samfundsvidenskaberne*.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J.G. Richardson (ed). *Handbook of theory and research for the sociology of education*, New York, NY: Greenwood

Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. (Richard Nice, Trans.). Cambridge, MA: Polity Press.

Eimhjellen, I. (2023). Capital, Inequality, and Volunteering. A Bourdieusian Perspective. *Voluntas*, 34: 654-669.

Fridberg, T. (2023). Kontinuitet og forandring i omfanget af frivilligt arbejde. I Boje, T., Espersen, H.H., Fridberg, T., Henriksen, L.S. og Ibsen, B. *Gør frivilligt arbejde samfundet bedre? Nyt fra samfundsvidenskaberne*.

Harflett, N. (2015). Bringing them with personal interests: the role of cultural capital in explaining who volunteers. *Voluntary Sector Review*, vol 6, no 1, 3-19, <http://dx.doi.org/10.1332/204080515X14241616081344>

Henderson, K. (1984). Volunteerism as leisure, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 13, 55-63

Johansson, D. (2009). *Konsumtion av finkultur – En kartläggning av könets, ålderns och det geografiska avståndets betydelse för den finkulturella konsumtionskulturen*. Högskolan i Halmstad.

Musick, M.A. og Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*, Bloomington, IN: Indiana University Press

Parker, S. (1997). Volunteering—altruism, markets, causes and leisure, *World Leisure & Recreation*, 39, 4-5

Parboteeah, K.P., Cullen, J.B., Lim, L., (2004). Formal volunteering: a cross-national test, *Journal of World Business*, 39, 431-41.

Qvist, H-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. og Lundåsen, S.W. (2019). Trends in Volunteering in Scandinavia. In Henriksen, L.S.; Strømsnes, K. and Svedberg, L. *Civic Engagement in Scandinavia Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*. Springer.

Stebbins, R.A. (1996). Volunteering: a serious leisure perspective, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25, 211-24

Wilson, J., og Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work, *American Sociological Review*, 62, 694-713

CISC - Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund

CISC beskæftiger sig med samfundsvidenskabelig forskning i BEVÆGELSER og de sociale og samfundsmæssige vilkår herfor: FYSISKE BEVÆGELSER - i form af idræt, leg og anden form for fysisk aktivitet, og SOCIALE BEVÆGELSER i form af foreninger, frivilligt arbejde og det civile samfund.

Det er muligt at rekvirere Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) til undersøgelser, udredninger, udviklingsarbejde eller konsulentarbejde inden for de emner, som forskningscenteret har erfaring med.

Formatet **Kort Fortalt** dækker over korte versioner af forskningsrapporter, som enten introducerer et forskningsprojekt eller formidler projektets konklusioner i kort form.

Se mere på sdu.dk/cisc